

Отримано: 11 жовтня 2023 р.

Прорецензовано: 25 жовтня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 листопада 2023 р.

e-mail: oleksandr.motorny@lnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9546-1410>Research ID: <https://ResearchID.co/alexandr>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-19(87)-34-37

Моторний О. А. Реалізація концептів реінкарнації та пустотності у творчості Мілана Дежінського та Алеша Штегера. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 19(87). С. 34–37.

УДК: 821.162.3-1

Моторний Олександр Андрійович,
кандидат філологічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ РЕІНКАРНАЦІЇ ТА ПУСТОТНОСТІ У ТВОРЧОСТІ МІЛАНА ДЕЖІНСЬКОГО ТА АЛЕША ШТЕГЕРА

Для сучасного світу характерним є взаємопроникнення ідеологій та релігій. Він є синкретичним, що впливає в тому числі на творчість поетів. Традиційно слов'янські поети зверталися у своїй творчості до духовного начала, шукали зв'язку з вищою силою, намагалися зрозуміти сутність буття, природу світу в якому вони живуть, власне місце у ньому. Але якщо у двадцятому столітті цей пошук вівся здебільшого у парадигмі християнської віри (у південних слов'ян міг бути до певної міри вплив ісламу), сьогодні у добу інтернету та значної мобільності приходиться говорити про множинність таких парадигм. Цьому посприяла також ідеологія Нью-ейдж, яка дала про себе знати у 60 роках і до сьогодні має вплив на шукачів істини, серед яких є багато творчих людей. У пропонованому дослідженні ми хотіли би проаналізувати вплив східної світоглядної парадигми (буддиської, індуїстської) на творчість двох письменників – Алеша Штегера (Словенія) та Мілана Дежінського (Чехія). Обидва є сучасними авторами, активними учасниками культурного життя у своїй країні, перекладачами, лауреатами премій і нагород. Завданням нашої статті буде прослідкувати функціонування у поезії двох ключових понять, характерних для дхармічних вчень – пустотність та реінкарнація і порівняти їхню реалізацію.

Ключові слова: сучасна поезія Чехії та Словенії, східні вчення, релігія, реінкарнація, пустотність.

Oleksandr Motorny,

PhD, assistant professor, Lviv Ivan Franko National University,
Lviv Ivan Franko National University, Lviv

IMPLEMENTATION OF THE CONCEPTS OF REINCARNATION AND EMPTINESS IN THE CREATIVITY OF MILAN DEZHINSKY AND ALESH STEGER

The new interpenetration of ideologies and religions is typical of the modern world. It is syncretic, which affects, among other things, the work of poets. Traditionally, Slavic poets turned to the spiritual principle in their work, sought a connection with a higher power, tried to understand the essence of being, the nature of the world in which they live, their own place in it. But if in the twentieth century this search was conducted mostly in the paradigm of the Christian faith (the southern Slavs may have been influenced by Islam to some extent), today in the age of the Internet and significant mobility we have to talk about the multiplicity of such paradigms. This was also facilitated by the ideology of the New Age, which made itself felt in the 60s and still has an influence on seekers of truth, among whom there are many artists. In the proposed research, we would like to analyze the influence of the Eastern worldview paradigm (Buddhist, Hindu) on the work of two writers – Aleš Steger (Slovenia) and Milan Dežinský (Czech Republic). Both are modern authors, active participants in cultural life in their country, translators, laureates of prizes and awards. The task of our article will be to follow the functioning in poetry of two key concepts characteristic of dharmic teachings – emptiness and reincarnation and to compare their implementation.

Keywords: contemporary poetry of the Czech Republic and Slovenia, Eastern spiritual teachings, religion, reincarnation, emptiness.

Загальновідомим є факт, що сучасний світ в ідеологічному та релігійному аспекті став синкретичним. Західні релігії проникають у країни Сходу, натомість східні вчення, особливо починаючи з шістдесятих років минулого століття, коли почали говорити про епоху «Нью-ейдж», активно перебирають Європа та Америка. Світ поступово демократизується, що полегшує спілкування між людьми, але дещо ускладнює роботу тих, хто ставить собі за мету простежити цей обмін ідеями більш детально, оскільки все змішується і перетинається настільки сильно, що корені культурних взаємовпливів подекуди годі шукати. Література і, зокрема, поезія є яскравим прикладом результату такого культурного синкретизму. Станом на сьогодні є певна кількість досліджень на тему впливу традиційного для певного регіону релігійного вчення на творчість поетів, зокрема і у слов'янських літературах. Починаючи від християнізації слов'ян і завершуючи ХХ ст., цей вплив є очевидним і логічним. Припускаємо, що у контексті деяких південнослов'янських літератур можна говорити про частковий вплив ісламу. Утім чи відобразився у слов'янських літературах вплив світоглядних ідей та концепцій, які традиційно не використовувалися, але можливо у наш час починають бути помітними? Маємо на увазі принесені згаданим вже рухом «Нью-ейдж» ідеї індуїзму та буддизму (7, 10, 11). Аналізуючи сучасну поезію, приходимо до висновку, що поетів сьогодні вони теж не обходять стороною, хоча літературознавці поки що не звертають на це достатньо уваги. Якими можуть бути ці ідеї і як вони втілюються у творчості?

Одна з них є ідея перевтілення одних явищ в інші, тобто реінкарнація, особливо характерна для «дхармічних» (11) вчень, тобто для індуїзму та буддизму. У індуїзмі і буддизмі внутрішній механізм цього явища пояснюють в різний спосіб, що залежить в свою чергу від того, як розуміється та сутність явища чи предмета, яка, власне, перевтілюється. Індуїсти стверджують, що у кожного об'єкта, принаймні живого, є певна внутрішня природа, яка на індійських мовах носить назву «атма» і частково може бути співставлена з християнським поняттям про душу. Таким чином, тіло після смерті розпадається, зникає також ментальна оболонка, спогади, думки і залишається тільки субстанція, на якій записано досвід, пережитий

у житті, що завершилося і який вплине на те, яким буде життя наступне. Оскільки ця субстанція, тобто атра, є єдиним, що перероджується, можемо її вважати єдиною справжньою сутністю предмета, явища чи людини згідно цього вчення. Треба також зазначити, що атра та її природа не може бути пізнана звичною нам логікою, про неї не можна вибудувати судження, які ми звикли вибудовувати про інші явища світу. Щоб її пізнати, необхідно ввійти у децю інший стан свідомості, який не усім доступний без спеціального тренування – медитації. Буддизм, який з'явився децю пізніше як вчення і який на певному історичному етапі був навіть ідейно протилежним індуїзму, не апелює жодним поняттям на зразок душі. За його канонами після смерті об'єкт чи явище розпадається на складові частини, що перебували до того у певному взаємозв'язку і що є, власне, ключовим моментом тут, а далі з певних причин можуть утворити новий подібний зв'язок і, відповідно, нове тіло, в тому числі і людське. В обидвох випадках дуже важко говорити про те, що саме перевтілюється підчас реінкарнації, адже в першому випадку це є дуже абстрактна і незрозуміла для буденного сприйняття величина, якої неможливо торкнутися, побачити чи відчутти і навіть якимось логічно вирахувати, тобто по суті це є щось за своєю сутністю майже пустим, у другому ж випадку прислівник «майже» не потрібен, адже тут, виходячи зі звичної логіки, ніщо переходить в ніщо. Тобто в обидвох випадках ми можемо говорити про пустотність, відсутності внутрішньої суті явищ, безсутнісність. У нашому аналізі будемо використовувати термін «пустотність».

Одразу зазначимо, що у статті подано спрощені концепції двох східних учень, вони є значно складніші і їхнє наповнення різняться у різні історичні періоди та у різних школах і регіонах, але для аналізу поезії нам на разі вистачить їхнього схематичного окреслення, тим більше, що у пропонованому дослідженні ми виходимо з постулату, що обидва східних вчення були профільовані скрізь західне сприйняття у дусі нью-ейдж і це також залишило певний відбиток.

Для аналізу ми обрали поетичний доробок двох авторів: Алеша Штегера (Словенія) та Мілана Дежінського (Чехія). Обидва поети відомі у своїй країні, видали по декілька збірок (1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9), беруть активну участь у поетичних подіях та були номіновані на літературні премії, а також обидва автори перекладають з декількох мов. Для обидвох письменників характерними є своєрідне філософське світобачення, нетипова образність, у якій, власне, простежуються елементи в тому числі і східної містики, специфічна позиція ліричного героя як водночас особи, що споглядає світ, бере участь у його житті і можливо подекуди виступає як його бог. Ці риси вирізняють названих авторів серед їхніх сучасних співвітчизників-колег по перу. На українську мову творчість Дежінського на разі не перекладена, лише деякі уривки з його поезій перекладались у наших попередніх статтях. Поезію Штегера зараз активно перекладає доцент кафедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького Мар'яна Климець.

Отож як реалізується східна пустотність у згаданих письменників? Якщо дивитися на творчість Дежінського, пустотними є явища природи і життя людини, вони повторюють одне одного, вони є типовими. Якщо приглянутися до нього, то усе більше складатиметься з дрібніших елементів, а ті – можливо з ще дрібніших і це стосується будь-чого у світі. Тут нема різниці чи форма існування простіша, чи складніша, розумніша або, як ми можемо вважати, більш одухотворена. Цей погляд може комусь здатися цинічним, оскільки він знецінює речі, на які ми звикли дивитися інакше, але можливо він де в чому вирівнює усі явища буття між собою, натякаючи на те, що у кожного з них є своє місце і призначення. «*Заплутаний світ короюда складається з таких самих важливих речей, як і твоїй всесвіт. Розставлені насткі, невдачі, коліска, кімната для віччання, ти тільки подивись, як він виповзає з проходу матки назавні!*» (Děžinský 2007, s. 42). Ян Штолба, сучасний чеський літературознавець, у післямові до збірки «*Přízraky*» пише: «*Це є світ, де все кишить і рухається, ... речі тут мокнуть, звідкись впливають, липнуть...цей світ є обмежено мінливим, ... воно таке дике і таке чарівне, це поєднання постійного кінця з постійним початком*» (Děžinský 2007, s. 66). Приклад взаємодії таких явищ бачимо в наступному уривку вірша Дежінського: «*Ось, цей яр, в якому похована здохла кішка, це лише вхід до прірви, над якою нависає сліз неба, освітлений люмінесцентними грибами, неначе лампами...*» (Děžinský 2007, s. 46). Чи така специфічна, липка на дотик структура неба є ознакою життя, чи смерті в згаданому уривку, сказати важко, оскільки ці явища переплітаються і є здебільшого нероздільними. Це, на нашу думку, ще одне підтвердження факту, що речі та явища у цьому поетичному світі Дежінського не мають внутрішньої сутності, а лише розпадаються і згодом переходять з одного стану в інший, що співпадає зі східними уявленнями про реінкарнацію, яка у автора є виразно плотською і має чіткі прояви в біології з акцентом на тому, що природний цикл є безперервним: «*Сьогодні падали мандарини, вони були вже гнилими, коли падали, мені прийшлося відійти в сторону...*» (Děžinský 2007, s. 58). У той же час бачимо у Дежінського відносність часового виміру, можливо навіть на відсутність часу як об'єктивної категорії буття, яка присутня лише у свідомості індивіда. Ці риси часу однак автор персоніфікує у вигляді привида: «*Інколи, коли ніч є ще теплою і липкою, я дивлюсь у сад, де комахи літають, неначе флуоресцентний вітер. Там є привиди з мого дитинства, але приходять вони з часу моєї старості. Вони шукають свої імена*» (Děžinský 2007, s. 57). Тисячі комарів є нічим іншим тут як біомасою, яка рухається я одне ціле. Можливо саме цей рій і нагадує ліричному герою привида, який живе по за часом у світі з іншими законами і нагадує про себе посередництвом подібних до себе явищ?

У Штегера принцип пустотності явищ виражається у наступному тексті: *Впасті у сиве небо, У лінію сиво-бліду, У слід, що відсутність його серце пізнає, Слід, що зникає, й тому – з'являється знову. І впаши, розчинитись мені, без сну, як миша у зерні нічній? І прокидались лиш у словах, і падали, впасті, й іти, Бо я завжди вертаюсь, бо я – Під землею, над небом на віку¹.* Тут бачимо більше натяк на відносність просторових вимірів, на те, що оточуючий світ не такий, яким ми його звикли сприймати, що його закони тільки на перший погляд здаються вивченими, але насправді якщо пізнати його по-справжньому, може виявитися зовсім інше сприйняття, коли можна знаходитися одночасно в різних або в усіх точках, або ж взагалі що простору як такого може і не існувати в нашому його розумінні.

Про відносність часового виміру і водночас про відносність таких понять, як «початок» чи «кінець» існування говорить ще один уривок з віра Дежінського, де бачимо образ зрубаних зерен, тобто дерев, які ще не народилися: «*Хто зерна вирубує, ніби він прагнув чистого буття в забрудненій і порваній білизні, самою повнотою наповнений. Ясність за рахунок ясності, строгий вираз обличчя уникає відвертості, навіть якщо язик свербить як палаючий вогонь кривавості племені або як палаюча зеленувата жилка, яка веде від сухожилля до серця*» (Děžinský 2003, s. 15). У Штегера відносність часового виміру у подібному контексті перероджень реалізується децю інакше. Зокрема автор говорить про тлінність усього крім певної

¹ Вірш подано у рукописному варіанті перекладу М. Климець

субстанції, яка непідвладна часу і яку кожен з нас має, коли і де б не народилися: *«Кожен із нас – Звідкись приходить, Кожен повсякчас Приходить Звідкись. Ми не перестанемо Приходити, співати, бути кожним. Зірки, ріки, гори – орієнтир ненадійний. Лиш те, що носиш, що не можеш не носити зі собою, коли приходиш, приходиш, повсякчас, тільки воно, тільки воно – те єдине місце»*². Можливо автор натякає тут на душу як єдину субстанцію, яка володіє певною сутністю і за ознаками якої індивід може заявляти про своє неповторне «я» у конкретний момент свого існування. Саме цей елемент залишається при розпаді тіла і формує довкола себе нове тіло, нове життя. Це спрямовує нас до так званої атманістичної концепції, характерної для індуїзму, яка залишає душу («атму») як фактично єдиний реально існуючий, «сутнісний» об'єкт у реальному світі і який є істинною природою та істинним буттям кожного живого (а можливо і не тільки живого) явища природи.

Різноплановість біологічного прояву як постійного переродження явищ у часо-просторі пов'язаний також з образом дороги: *«Кілька машин на смузі для паркування, позаду них розкидані папери, як слід равлика. Я думав про багато різних речей, яким можна навчитися: говорити знову, використовувати ноги замість рук, неначе та саламандра приростити собі радість до тіла, тканину до тканини, радісне зчеплення клітин»* (Děžinský 2012, s. 14, 15). Важко сказати чи процес переродження має якийсь внутрішній порядок чи закон, чи одні явища переходять у інші за чимось наперед визначеним планом, чи може навпаки він є хаотичним. Останнє підтверджує наступний уривок: *«Подивіться, звідки береться та лютя. Піднятий польовий шпат горів яскравим полум'ям, може, під ним хтось дихав! Спочатку спалений місяцем як муха махає крилом потім промерзлий до кісток, яким він, ймовірно, знерухомлює писаря Хаділа. Ця хвилина мовчання є проясненням трансформації, в якому край землі набух як переогодований живіт і він породить у світ нове, важке каміння, базальт і магнетит, і, можливо, довгу мішковину, де ховається в золоті переляканий мисливець!»* (Děžinský 2003, s. 14). Відповідь на це питання ускладнюється ще й тим, що поетичний світ Дежінського неначе переховує від читача існування або ж навпаки – неіснування Бога, певного роду творця, деміурга, чи якоїсь іншої подібної сутності, можливо даючи змогу самому дати відповідь на це одвічне питання. Єдине, що нам достеменно відомо при прочитанні текстів Дежінського – це те, що ліричний герой займає позицію спостерігача за описаними явищами, але спостерігача, який в більшості випадків лише фіксує факти і лише зрідка дає їм якісь оцінки.

Мотив реінкарнації прослідковується також у наступному уривку з поезії Штегера: *«Він помер, щоб лежати плиткою шоколаду перед тобою. Він хоче, аби ти теж спожив тугу його смерті. По вінця. Аби страх і безсилля топилися у твоїх устах. Його солодкі нутроці, гіркі звивини його забаванок. Він закликає, аби ти розгорнув його, аби ти оголив себе справжнього. По той бік доброти. По той бік милості і прощення»* (Šteger 2005, s. 23). Перетворення людської сутності, яка мала би вважатися величною і важливою на дріб'язкову сутність плитки шоколаду, яку в свою чергу чекає не надто довге існування, натякає на відносність усіх речей, в тому числі і відносність того, що є більш, а що – менш важливе у світі, які ролі є «первинними» і «вторинними», на те, що наші судження про ці ролі з рештою можуть бути неправильними, профільтованими скрізь мирське уявлення про їхню користь чи шкоду для людини, але питання чи усе в цьому світі об'єктивно вимірюється людськими потребами. Тут автор, однак, ніби дає читачеві надію на те, що якась частина попереднього переродження може відчуватися у наступному, що є певний слід минулого життя, за яким внутрішній адресат у цьому вірші може здогадатися, що має справу з сутністю ліричного героя, тепер у вигляді простої шоколадки, але ця сутність передалася і нав'яла йому певні спогади та асоціації. З'ясти шоколадку і відчути тугу смерті ліричного героя є для адресата своєрідною практикою медитації, коли він повинен зануритися повністю у певний стан, відчути його, можливо навіть прожити піковий момент смерті ліричного персонажа, але при цьому самому не померти. Практики, пов'язані з прожиттям моментів, близьких до смерті, є важливою частиною східної езотерики.

Пошук істинної сутності речей ліричним героєм Штегера бачимо в наступному уривку: *«Та гора має ім'я і не має його. Воно вперто ховається від ока твого... Намарне питаєш смерековий гай, Намарне чорні утроби хмар. Ім'я гори вперто ховається від ока твого, Тебе чомусь, навіщо і задля чогось»*³. Тут спостерігаємо натяк одразу на декілька речей: поперше, сама природа приховує від нас власні закони і хоча людина намагається їх пізнати, питання стає чим далі, тим більше. Вона неначе грається з людиною, ніби даючи підказки, але при цьому ж відгадати її таємниці стає ще важче. По-друге, може матися на увазі тип релятивістського погляду на речі, характерний для буддистської доктрини, коли ми не можемо з впевненістю сказати про реальність чи нереальність якихось речей, явищ, довколишнього світу як такого, оскільки наші судження про це обмежені особливостями людської психіки, яка схильна ділити усе довкола на «те» і «інше», але насправді речі, які нам здаються протилежностями, є частиною однієї системи, яку ми через обмеженість погляду нездатні досягнути.

У Дежінського бачимо натяк на ім'я як єдину сутність, яка лишається у явищі після зникнення інших характеристик в наступному уривку: *«Останнє, що лишається – це імена. Той старезний вітер крутить ними як черепицею на даху. Шелестить листя, з дерева опадає насіння...»* (Děžinský 2007, s., 25.). Очевидно автор описує осінь, коли природа ніби оголює власну сутність і ліричний герой таким чином бачить її якою вона є. Якщо, до прикладу, дерево названо дубом, він знає про це лише з того, що йому про це хтось сказав, але не з форми листя на ньому чи за якоюсь іншою ознакою, адже ознак вже жодних не лишилося. Істинне ім'я вважалось сакральним у багатьох народів, його не можна було нікому казати. Якщо його дізнавалися нечисті сили, вони з легкістю могли маніпулювати такою людиною. Цей мотив також часто використовується у фентезі-літературі та у поп-культурі. Якщо ж ми проведемо паралель між істинним іменем як сутністю людини чи іншої істоти і поняттям «душа» у контексті, згаданому у статті раніше, знайдемо багато спільного.

У Штегера натяк на пустотність «я» бачимо в наступному вірші, де перед нами – образ мурахи у щоденних клопотах: *«Іде щоразу далі й вертається завжди тією ж стежкою. І не приносить новин. І докорів теж. Крапка в кінці щоразу складнішого речення. І нема назв для того, що є. Коли вона ховається у свій лабіринт, залишається тільки надія, Що для того, чого немає, все таки є назви»* (Šteger 2005, s. 27). Таким чином автор показує, що пустотність важко досягнути, вона незрозуміла пересічній людині через те, що виникає інстинктивна необхідність в житті на щось спиратися: на суспільство, вищі сили або хоча б на якісь власні принципи, але виявляється, що навіть те, що вважалося стабільним насправді теж

² Вірш подано у рукописному варіанті перекладу М. Климець

³ Вірш подано у рукописному варіанті перекладу М. Климець

мінливе. Усе перебуває в стані постійних змін і тому дати явищу якеś ім'я важко, адже через мить явище змінить власну сутність, набуде інших характеристик, перетвориться у інше явище.

Відносно самого поняття «існування» предствлена також в одному з віршів Штегера, де він пише неступне: *«Існує і не існує водночас. Існуючи не існує, не існуючи існує. Не є самим собою, і іншим теж не є. Не повітря, не вогонь. Не світло, не полум'я. Не безодня, не надія. Ні так, ні ні. Коли хтось помер, хтось ще не помер. Просто сповз по тюті і розтанув сам у собі.»* (Šteger 2005, s. 83). Автор тут також натякає на неможливість судити про сутність речей, оскільки цієї сутності ми зрозуміти не можемо, принаймні з використанням побутової логіки.

Дуже яскраво Штегер ілюструє пустотність власного «я» у наступному уривку, де ми бачимо спочатку образ Йокасти, героїні давньогрецького міфу, яка поранила собі руку коли терла яблука, а далі – її сина, який розмірковує наступним чином: *«Тепер терка шепоче тобі. Світ стирається. Скибка меншає, і хто для кого призначений? Хіба не ти знаряддя яблука в твоїй руці? Воно тебе тихо стирає в собі, дозрілий буддисте, айдаред сансара. Коли ж воно доводить тебе до зникнення, ти розплюєш очі, як твоя матір, Та тепер по цей бік рани»* (Šteger 2005, s. 16). саме в цьому уривку виражається буддистська ідея про повне розчинення причинно-наслідкових зв'язків, що формують відносну, тимчасову сутність речей і згодом розпадаються за настанням відповідного часу.

Чи не найяскравіше концепція пустотності зображена у наступному вірші Штегера, який ми процитуємо повністю адже від початку і до кінця він пістріє прикладами цього образу: *«Коли хтось помер, а це ані день, ані ніч. І не присутні ні ти, ні він. Не тут, не там. Тихо заколишеться над газовою плитою. Скромно. Не живе, і не мертво. Просто оберігаєш, прикривши долонею. Не питає, не дає відповідей. Не є на боці добра. І на боці зла теж не є. Не знає ані брехні, ані правди, ані сенсу, ані безглуздя. Не є майбутнім, і минулим теж не є. Існує і не існує водночас. Існуючи не існує, не існуючи існує. Не є самим собою, і іншим теж не є. Не повітря, не вогонь. Не світло, не полум'я. Не безодня, не надія. Ні так, ні ні. Коли хтось помер, хтось ще не помер. Просто сповз про тюті і розтанув сам у собі. Потягнеться за ним і його загасиш»* (Šteger 2005, s. 83). Вірш нагадує молитву чи медитацію, засновану на спробі пояснення суті речей через подвійне заперечення усіх можливих фактів, на відкиданні будь-яких суджень про реальність, що може привести реципієнта до іншого світосприйняття, не заснованого на побутовій логіці, відкрити у нього інший прошарок свідомості, здатний осягнути вищу істину, тобто те, яким світ є насправді, коли дивитися на нього, відкинувши усі стереотипи, адже усі характеристики, надані тим чи іншим явищам світу – це характеристики антропоцентричні. Речі є добрими чи поганими, великими чи малими, такими, що належать комусь чи не належать, такими, що володіють кольором, запахом, смаком чи чимось іншим тільки для людини, але людина аж ні як не є мірилом речей. Природа живе за своїми законами, а наші уявлення про світ – не більш, ніж уявлення.

Таким чином, проаналізувавши матеріал, бачимо, що обидва письменники є шукачами істини, кожен при цьому йде своїм шляхом. Дежінський споглядає її через призму в першу чергу живої природи, надає їй певних рис самоусвідомлення, єдності як цілісного організму, при цьому постійно натякаючи на її ж постійні внутрішні метаморфози і таким чином взявши для метафізичного дослідження світу такий-собі моно-фокус, намагаючись детально заглибитись в одне явище. Такий підхід можна умовно сформулювати як «занурившись максимально глибоко у якеś явище, ми можемо пізнати істину». Натомість Штегер пішов іншим шляхом, намагаючись пізнати істину суть речей з різних точок і використовувати при цьому дуже широкий спектр явищ. Цей підхід умовно можна сформулювати як «в будь-чому, що нас оточує є ресурс для пізнання істини». Який з них ефективніший, сказати важко, але обидва приводять, фактично, до одного висновку – істина при застосуванні до її розуміння звичних нам ментальних інструментів непізнання.

Література:

1. Děžinský M. Slovník noci. – Brno, 2003. – 64 s.
2. Děžinský M. Přízraky. – Brno, 2007. – 68 s.
3. Děžinský M. Tajný život. – Brno, 2012. – 80 s.
4. Šteger A. Knjiga reči. – Ljubljana: Študentska založba, 2005. (Čokolada 23, Mravlja 27, Sveča 83)
5. Šteger A. Knjiga teles. – Ljubljana: Študentska založba, 2010.
6. URL: <https://chytomo.com/absurd-iak-sposib-zakryty-travmu-u-rozmovi-z-aleshem-shtegerom/>
7. URL: <https://www.britannica.com/topic/given-name>
8. URL: <http://alessteger.com/en/>
9. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ale%C5%A1_%C5%A0teger
10. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_and_Hinduism
11. URL: <https://www.britannica.com/topic/dharma-religious-concept>

References:

1. Děžinský M. Vocabulary of night. – Brno, 2003. – 64 p.
2. Děžinský M. Ghosts. – Brno, 2007. – 68 s.
3. Děžinský M. Secret life. – Brno, 2012. – 80 s.
4. Šteger A. Book of Speeches. – Ljubljana: Študentska založba, 2005. (Čokolada 23, Mravlja 27, Sveča 83)
5. Šteger A. Book of Bodies. – Ljubljana, 2010.
6. URL: <https://chytomo.com/absurd-iak-sposib-zakryty-travmu-u-rozmovi-z-aleshem-shtegerom/>
7. URL: <https://www.britannica.com/topic/given-name>
8. URL: <http://alessteger.com/en/>
9. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ale%C5%A1_%C5%A0teger
10. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_and_Hinduism
11. URL: <https://www.britannica.com/topic/dharma-religious-concept>